

Руденко Я.С.

Національний університет цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ НА СТРАТЕГІЮ ПОВЕДІНКИ У ЦИВІЛЬНИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ НА ПОЧАТКУ ВІЙНИ

В статті розкривається питання особливостей психічних станів людини в різних кризових ситуаціях, в тому числі і під час бойових дій. Говориться, що воно є недостатньо вивченим та потребує додаткових досліджень.

В дослідженні взяли участь 120 осіб, віком від 25 до 50 років. Всіх досліджуваних ми розділили на три загальні категорії: цивільні жінки, цивільні чоловіки та військовослужбовці.

Висвітлено дані, що вести себе обережно, переїхати у безпечне місце, сподіватись на інших, нічого не робити, збирати запаси – це притаманна поведінка саме для жінок. Таку стратегію можна назвати «пасивний захист». Серед досліджуваної нами групи її відмітили 72% респондентів. Менш притаманною для жінок є поведінка спрямована на «активний захист» (займатись самопідготовкою, навчанням в кризовий момент, обладнанням укриття (важкою фізичною роботою), вступити до лав ЗСУ, озброїтись, бути готовою дати відсіч). Серед нашої групи досліджуваних її обрали лише 24% жінок.

Отримані дані в категорії цивільні чоловіки показали, що для них також стало характерним підвищення обережності: аналіз ситуації, уникнення від мобілізації – 25%, обладнання укриття – 22%, переїхати в межах країни – 15%, зробити запаси продуктів, грошей, зібрати аптечку – 15%. Нічого не робити – 18%. Менш притаманне донатити, займатись самопідготовкою – 11% досліджуваних. Сподівались на інших/ віра в ЗСУ – 8% від усієї досліджуваної групи цивільних чоловіків. Розпочали активні дії для вступу в ЗСУ лише 4% досліджуваних.

Для більшості військових – 80% від усієї досліджуваної групи характерною є стратегія «активний захист» (вступили до лав ЗСУ – 32%, озброїлись додатковою особистою зброєю та новим спорядженням – 10%, вже були військовими на початок війни – 8%, «нічого не зробив» – 35%, самопідготовка – 5% тощо). Також, додатково було встановлено, що лише військовослужбовці в категорію «нічого не зробив» відносять безпосереднє виконання своїх прямих службових обов'язків з захисту країни та населення.

Ключові слова: емоція, психоемоційний стан, негативний психічний стан, кризова ситуація, війна, бойові дії, «активний та пасивний захист», дії людини, кризова ситуація, цивільні, військовослужбовці.

Постановка проблеми. Зараз на долю людства випало нове випробування. Зло розкрило свої обличчя для людей з нестійкою психікою, із зміненим світосприйняттям, понівеченою свідомістю. Де б людина знаходилась – на іншому кінці Світу, або всередині країни, людина: чує, читає новини, спілкується, відчуває, комунікує із зовнішнім світом, живе, а значить аналізує та емоціонує. Через новини, кадри катастроф, картинки наслідків військових дій і всього цього, людина отримує свою частку психологічного навантаження надзвичайною ситуацією, свою частку психологічної травми, свою долю психоемоційних переживань, станів та емоцій [4; 6].

За допомогою аналізу наукових теорій та розкриття теми про психоемоційні стани людини, стають зрозумілими реактивні стани особистості в момент перебування в екстремальних та кризо-

вих умовах існування. На сьогодні серед науковців, які розглядали питання виникнення емоцій та особливості їх переживання в екстремальних та кризових ситуаціях для особистості, можна виділити наступні: Ч. Дарвіна, В. Вундта, З. Фрейда, У. Джеймса, В. Кенона, П. Барда, І. Уейнбаума, Г. Ланге, С.Л. Рубінштейна, І. Ізарда, Р. Сапольскі, О.М. Бандурки, С.П. Бочарова, О.В. Землянської, О.В. Тімченко та ін. [3; 6; 7].

Ідеї науковців втілені в теоріях і гіпотезах про теоретичний аналіз людських емоцій мають різні джерела і природу походження. Сукупність різнопланових напрямків досліджень залишаються досить дискусійними, хоча і пояснюють більшість основних питань.

На сьогодні можна сказати, що питання особливостей психічних станів людини в різних кри-

зових ситуаціях, в тому числі і під час бойових дій, є недостатньо вивченим та потребують додаткових досліджень. Також, враховуючи той факт, що в Україні, та й в усьому світі сьогодні гостро стоїть питання щодо миру та безпеки, то дослідження особливостей емоційних станів населення й особливо військовослужбовців є однією з актуальних тем [5; 8; 9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених всього світу в різні часи, спостерігаючи формування особистості людини, вивчали питання пов'язані з емоційним станом людини. [3; 6; 7]. Починаючи зі стародавніх філософів до сучасних науковців, ці питання викликали цікавість, і до цього часу залишились недослідженими повністю. При написанні статті були розглянуті такі наукові теорії:

«Еволюційна теорія емоційного реагування або теорія прояву емоцій у тварин та людини» – засвідчувала, що емоції є результатом еволюції живих істот у процесі їх виживання та адаптації до умов існування. Для порятунку свого життя від небезпеки, емоція страху, запускає програму втечі, надає додаткову енергію. Тілесні зміни, що викликані емоціями відповідають змінам у навколишньому середовищі;

«Фізіологічна теорія емоційного реагування» – основний механізм виникнення емоцій відбувається у корі головного мозку і її підкорковій системі. На думку науковців, генетичні процеси, які визначаються лімбічною системою, пов'язані з вегетативною нервовою системою та ретикулярною формацією, і є емоціями;

«Психоорганічна (таламічна) теорія» – не допускає проявів фізіологічних змін в організмі раніше, ніж з'являться емоції. На думку авторів, емоції або випереджають фізіологічні зміни в організмі, або виникають разом із ними;

«Біхевіористська теорія емоційного реагування» – розглядає емоції як реакції на специфічні стимули, любов породжується ласками і увагою, страх – втратою підтримки тощо. І зумовлено це лише досвідом людини;

«Психоаналітична теорія афекту» – афект (емоція) є лише понукальною силою в психічному житті. Психоаналітична література розрізняє три аспекти афекту: енергетичний компонент інстинктивного потягу («заряд афекту»), процес розрядки, сприйняття остаточної розрядки (відчуття або почуття емоції). Розрядка і чуттєві компоненти розглядаються просто як вираження емоцій;

«Асоціативна теорія» – це результат впливу почуттів на уяву, спочатку відбуваються зміни

внутрішні, а потім зовнішні прояви емоцій (мімічні та поведінкові);

«Теорія когнітивного дисонансу» – згідно з цією теорією негативні емоції виникають у разі когнітивного дисонансу, невідповідності отриманих та очікуваних результатів діяльності, а позитивні – у разі консонансу, відповідності отриманих та очікуваних результатів діяльності. У цій теорії науковці стверджують, що такі емоції є основними мотивами відповідної поведінки;

«Когнітивно-фізіологічна теорія» – джерелом емоції є не тільки стимули разом із фізіологічною реакцією організму на них, але й минулий досвід людини та когнітивна оцінка нею ситуації відповідно до наявних потреб та інтересів;

«Інформаційна теорія» – емоції виникають як результат невідповідності наявної кількості інформації та кількості інформації необхідної для задоволення потреби. У разі негативних емоцій усунення їх причин у вигляді потреб приводить організм у нормальний стан гомеостазу. У разі відчуття позитивних емоцій людина намагається подовжити відповідну потребу, оскільки її зникнення означатиме зникнення позитивної емоції;

«Адаптивна теорія» – емоції розглядаються, як засіб адаптації та визначає їх соматичну реакцію, пов'язану з конкретним адаптивним біологічним процесом, загальним для всіх живих організмів. Емоції розділяються на первинні та вторинні. Під вторинними розуміються комбінації первинних емоцій. Первинні емоції обмежені в часі й утворюються під час зовнішнього впливу, а кожній вторинній емоції відповідає певний фізіологічний та експресивно-поведінковий комплекс;

«Теорія диференційних емоцій» – кожна емоція розглядається, як окремий мотиваційно-переживальний процес, який є самостійною одиницею та його слід розглядати окремо від інших. Вчений розглядає емоції як адаптаційний механізм організму. Кожна емоція впливає на когнітивну та поведінкову складові особистості, перцептивні, когнітивні, гомеостатичні та моторні процеси і цей вплив є двостороннім.

Виходячи з теоретичних поглядів науковців про виникнення емоцій, їх теорії розділяються на умовні групи:

В одній групі знаходяться теорії, які підтримують еволюційне вчення Дарвіна, та стверджують, що емоції – це механізм, що був створений у результаті тривалої адаптації і інстинктивної поведінки тварин до навколишнього середовища. Ця ж позиція додатково підкріплюється диференціацією емоційних станів у лімбічній системі.

І друга група – в якій розглядаються емоції як соціальні конструкти. Ці теорії заперечують вроджений чіткий поділ емоційних станів у лімбічний системі та стверджують, що існує значний вплив соціального оточення на емоційні реакції, тобто люди в межах одного культурного шару мають відчувати емоції у схожому стилі, враховуючи суто індивідуальні відмінності.

Існує багато й інших теорій виникнення емоцій та їхнього впливу на свідомість людини. Доречним буде зауважити, що повну картину поведінки особистості нам слід розглядати крізь призму непов'язаних між собою наукових теорій висунутих дослідниками в різних часових проміжках, від минулого до сучасності [3; 6; 4; 7].

Емоції займають важливу ланку в життєдіяльності людини, вони впливають на всі аспекти її життя. Аналіз ситуацій, вирішення питань це та інше, залежить від вправної роботи нервової системи. Психіка людини працює як цілісна система, яка аналізує психічні реакції минулого, теперішнього та запланованого майбутнього. Умовно здорова нервова система відрізняється від хворої швидкістю передачі та здатністю сприймати та аналізувати імпульси, які впливають на реактивність організму. На цей час питання походжень

емоцій залишається відкритим та широко дискусійним. Все ж таки, чи керуємо ми емоціями, чи вони керують нами?

Постановка завдання. Розкрити питання емоційних станів різних категорій населення (цивільні жінки, цивільні чоловіки та військовослужбовці) на початку війни. Знайти взаємозв'язок між емоціями та особливостями поведінки людини в ситуації реальної загрози життю.

Виклад основного матеріалу. Емоції людини – це важливий компонент захисту життя людини. За допомогою аналізу наукових теорій та розкриттям тем про психоемоційні стани людини, стають зрозумілими реактивні стани особистості в момент перебування в екстремальних та кризових умовах існування [5; 8; 9].

В нашому дослідженні про дії людини в кризовій ситуації взяли участь 120 осіб, віком від 25 до 50 років. Всіх досліджуваних ми розділили на три загальні категорії: цивільні жінки (Ж); цивільні чоловіки (Ч) та військовослужбовці (В).

Як відомо, із попередніх досліджень, люди відчують різноманітний спектр емоцій в момент коли існує реальна загроза їх життю. Спектр емоцій та станів, які відчували респонденти в перші дні повномасштабної війни, показано в таблиці 1.

Таблиця 1

Емоції людини в перші дні війни

Емоції людини в перші дні війни	Кількість проявів, %			Всього, %
	Ж	Ч	В	
1	2	3	4	5
Страх/жах	39,2	28,64	19,52	30,24
Тривога/хвилювання	9,8	17,9	21,96	15,96
Нерозуміння	0	7,16	12,2	5,88
Невизначеність	0	7,16	7,32	4,2
Небезпека	1,96	0	2,44	1,68
Паніка	0	7,16	0	1,68
Занепокоєння	1,96	0	2,44	1,68
Невпевненість	0	7,16	0	1,68
Ступор	1,96	0	0	0,84
Сором	0	0	2,44	0,84
<i>Страх</i>				65%
Розгубленість	17,64	10,74	2,44	10,92
Слабкість/подавленість/безсилля	5,88	0	0	2,52
Безпорадність	1,96	0	0	0,84
Нічого	0	3,58	7,32	3,36
Розпач	5,88	0	0	2,52

1	2	3	4	5
Погане	1,96	0	2,44	1,68
Сум	1,96	0	2,44	1,68
Зрада	0	3,58	0	0,84
Спустошення	1,96	0	0	0,84
Безвихідь	1,96	0	0	0,84
Розчарування	0	3,58	0	0,84
Відчай	1,96	0	0	0,84
<i>Смук</i>				23%
Гнів/злість/лють	9,8	7,16	17,08	11,76
Ненависть	1,96	0	2,44	1,68
Агресія	0	0	4,88	1,68
Невдоволення	0	0	4,88	1,68
Обурення	0	0	2,44	0,84
Бажання дати відсіч (войовничість)	0	0	2,44	0,84
Фрустрація	1,96	0	0	0,84
<i>Гнів</i>				20%
Прийняття/відповідність очікуванням	1,96	3,58	4,88	3,36
Спокій	1,96	3,58	0	1,68
Відповідальність	0	3,58	2,44	1,68
Цікавість	0	10,74	0	0,84
Зібраність	0	3,58	0	0,84
Азарт	0	0	2,44	0,84
<i>Цікавість</i>				10%
Здивування	3,92	10,74	2,44	5,04
Шок	1,96	3,58	2,44	2,52
<i>Подив</i>				8%
Неприйняття	5,88	0	0	2,52
Нереальність	5,88	0	0	2,52
<i>Відраза</i>				5%

Аналізуючи різноманітність проявів емоцій, поданих у таблиці, ми можемо розподілити їх у групу базових емоційних проявів людини: *емоції страху* (страх/жах, тривога/хвилювання, нерозуміння, невизначеність, небезпека, паніка, занепокоєння, невпевненість, ступор, сором) відчували 65% респондентів; *емоції смутку* (розгубленість, слабкість, подавленість, безсилля, безпорадність, нічого, розпач, погане, сум, зрада, спустошення, безвихідь, розчарування, відчай) відчували 23% досліджуваних; *емоції гніву* (гнів/злість/лють, ненависть, агресія, невдоволення, обурення, войовничість, фрустрацію) відчували 20% респондентів від усієї досліджуваної групи; *цікавість* (прийняття/відповідність очікуванням, спокій, відповідальність, цікавість, зібраність, азарт) – 10% досліджуваних; також низький рівень прояву *емоцій подиву* (здивування, шок) – 8% та *емоцій відрази* (неприйняття, нереальність) – 5%.

Більш наочно результати, які були отримані в нашому дослідженні щодо емоцій, які пережили люди на початку війни, представлено на рис. 1.

Виходячи з результатів поданих у таблиці 1, ми можемо проаналізувати прояв емоцій людини різних категорій в екстремальних умовах перебування, а також їх вплив на її подальші дії.

Як відомо, в залежності від впливу емоцій на організм та психіку, емоції поділяються на види: *стенічні* – які посилюють активність людини, спонукають її до вчинків, висловлювань, збільшують напруження сил, та *астенічні* – що пригнічують життєдіяльність, демобілізують, зменшують активність, зупиняють людину. До *стенічних* відносяться емоції гніву та цікавості, до *астенічних* – смук, подив, відраза. Емоції розглядаються з точки зору того, чи викликають вони активний чи пасивний стан, підвищують чи

Рис. 1. Емоції, які відчували люди в перші дні на початку війни

знижують життєдіяльність людини. Деякі емоції можна віднести як до астеничних, так і до стеничних, наприклад емоції страху.

З результатів опитування, емоції страху відчули 65% респондентів. В сучасних умовах життєдіяльності страх поширене психологічне явище. Природа вигадала дієвий захисний механізм для виживання. У момент загрози страх допомагає мобілізуватися, включаючи три найголовніші стратегії виживання: «Біжи! Бий! Стій!». Тригером який запустив емоцію страху в людей стала війна, війна за виживання [1; 2; 10; 11].

У проведеному нами опитуванні респонденти відповідали на таке питання: «Що Ви зробили для свого захисту на початку війни?» (отримані дані представлені у таблиці 2). З наведених даних можна побачити що робили респонденти

під час перших днів війни для збереження свого життя.

Одразу, хочемо зазначити, що дії направлені на самозахист у однієї особистості, могли складатись із декількох напрямків. Наприклад: у жінок – збирала запаси, займалася самопідготовкою та обладнанням укриття; у цивільних чоловіків – переїхав, сподіваюсь на інших (ЗСУ); у військових – озброївся, вступив в ЗСУ, став обережнішим тощо.

Виходячи з даних наведених у таблиці 2, про поведінку жінок в екстремальній ситуації, можна сказати наступне: *вели себе обережно*, аналізували ситуацію, слухали новини (22% опитаних); *переїхали* у безпечне місце (в межах країни) – 20%; *нічого* не робили – 18% від категорії цивільних жінок; *сподівались на інших/ вірили в ЗСУ* – 12%. Лише 8% опитаних цивільних жінок

Таблиця 2

Дії людини на початку війни

№ з/п	Дії направлені для самозахисту людини на початку війни	Ж	Ч	В	Всього проявів, %
		Кількість проявів, %			
1	Нічого	17,64	17,9	34,16	24
2	Обережність	21,56	25,06	7,32	18
3	Вступив/ла в ЗСУ	3,92	3,58	31,72	14
4	Переїзд	19,6	14,32	0	12
5	Сподівання на інших	11,76	7,16	2,44	8
6	Запаси	7,84	14,32	0	7
7	Самопідготовка	5,88	10,74	4,88	7
8	Обладнання укриття	3,92	21,48	0	7
9	Озброїлись/нове спорядження	1,96	10,74	9,76	7
10	Все/щось	0	3,58	12,2	5
11	Донати/допомога армії	0	10,74	0	3
12	Я в ЗСУ	0	0	7,32	3

робили запаси води, їжі, збирали тривожну валізу; 6% – займались самопідготовкою, набували нових навичок; *вступили до лав ЗСУ* – 4%; *обладнали укриття* (забили вікна, облаштували льох та підвал) – 4%; лише 2% жінок *озброїлись* пістолетом.

Можна сказати, що вести себе обережно, переїхати у безпечне місце, сподіватись на інших, нічого не робити, збирати запаси – це притаманно саме жіночій поведінці. Таку стратегію можна назвати «пасивний захист». Серед досліджуваної групи 72% респондентів відмітили в себе таку стратегію. Менш притаманною для жінок є поведінка спрямована на «активний захист» (займатись самопідготовкою, навчанням в кризовий момент, обладнанням укриття (важкою фізичною роботою), вступити до лав ЗСУ, озброїтись, бути готовою дати відсіч). Серед нашої групи досліджуваних її обрали лише 24% жінок.

Аналіз отриманих даних в категорії цивільні чоловіки показав, що для них також стало притаманним підвищення обережності: *аналіз ситуації*, уникнення від мобілізації – 25%, *обладнання укриття* – 22%, нічого не робити – 18%, *переїхати* в межах країни – 15%, *зробити запаси продуктів*, грошей, зібрати аптечку – 15%. Менш притаманне донатити, займатись самопідготовкою – 11% досліджуваних. Хоча зброя, це більш чоловіче знаряддя, *озброїтись* вирішило всього – 11% чоловіків. *Сподівалися на інших/ віра в ЗСУ* – 8% від усієї досліджуваної групи цивільних чоловіків. Розпочали *активні дії для вступу в ЗСУ* лише 4% досліджуваних.

«Активний захист» в категорії цивільні чоловіки для себе проявили тільки – 15% (озброєння та вступ до лав ЗСУ). Тільки – 4% з опитаних цивільних, на той момент, вступили в ЗСУ.

Аналізуючи відповіді військових можна зробити наступні висновки: до активного захисту, по результатам первинного опрацювання результатів, долучились – 50% військовослужбовців (вступили до лав ЗСУ – 32%, озброїлись додатковою особистою зброєю та новим спорядженням – 10%, вже були військовими на початок війни – 8%). До пасивного захисту можна віднести прояви за категоріями: «нічого не зробив» – 35%; *все/щось* – 12%; став обережним – 8%; самопідготовка – 5%; сподівався на інших – 5%.

При додатковому вивченні військових висновки щодо прояву активного та пасивного захисту змінились, і можна сказати, що категорія «нічого» саме серед військовослужбовців виступає активною формою захисту. А розуміння поняття «нічого» військовослужбовцями сприймається

як нічого незвичного від повсякденних службових обов'язків. Більшість їх відповідей була про захист родини, близьких, землі, країни, вони вважають захист України звичайним обов'язком. Але захищаючи себе від ворога, не даючи йому себе вбити, вони захищають і себе, і тих хто за їхніми «спинами». Тому відповідь «нічого», ми можемо інтерпретувати також як «активний захист». Обережність та самопідготовку, в цьому контексті, ми теж зараховуємо в цю ж групу. Вести себе обережно та набути нових навичок, для того щоб вправно виконувати поставлене завдання направлене на захист Держави – це значить захищати і себе. «Сподівання на інших» – означає, що виконання завдання залежить від злагодженості підрозділу і правильної роботи нервової системи, в екстремальних умовах, того хто поряд. Тож, умовно, тільки «сподівання на інших» та «все/щось» можемо віднести до групи «пасивний захист» – 20%.

Висновки. Під час ситуацій загрози життю у людини вмикаються захисні механізми направлені на збереження або захист. І людину захоплюють, як видно із дослідження, в основному негативні емоції. Ці емоції дають поштовх до дій – бігти, завмерти або бити. Дії людини зумовлені її життєвим досвідом, оточенням, думками які в той час присутні в неї. Людина емоціонує і в той же час робить вибір, що буде для неї більш притаманним зробити. Для жінок притаманна ніжність, слабкість, збереження затишку та захист життя дитини. Для цивільних чоловіків, як показало дослідження, більш притаманна обережність та обладнання укриття, ці дії ми віднесли до пасивного захисту під час воєнних дій. Але, більшість військових, які проходили опитування, до мобілізації на початку війни теж були цивільним населенням країни. І вони обрали зовсім іншу модель поведінки під час активного наступу загарбників. Їх внутрішня сила, потенціал, емоції, досвід увімкнув притаманну реакцію для чоловічої статі – «охорона свого прайду». Їх емоційний стан, життєвий досвід підказав, що саме таким чином потрібно діяти в таких умовах. Така різниця в реакціях чоловіків на дії в критичній ситуації відкриває можливості до нових досліджень в сучасних умовах.

В підсумках – негативні емоції людини дають поштовх на дії по збереженню життя. Яким чином будуть проявлятися дії, через уникання, втечу або навпаки – наступ та агресію, вибір зробить підсвідомість, через призму набутого життєвого досвіду та аналізу фізичних можливостей людини.

Список літератури:

1. Варій М.Й. Психологія особистості: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
2. Збірник тез доповідей LVII студентської наукової конференції Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків, 07–11 листопада 2022 р.) / Укр. інж.-пед. акад.; за заг. ред. Г.С. Грінченко.: у 3-х т. Т. 3. Харків, 2022. 156 с. URL: <https://surli.cc/bygusu> (дата звернення: 28.12.24).
3. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
4. Компанець Н.М. Розвиток та формування емоційно-вольової сфери у дітей дошкільного віку: Науково-методичний посібник. Київ: Актуальна освіта, 2023. 42 с.
5. Кризова психологія: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Х. НУЦЗУ, 2010. 401 с.
6. Михайлишин У.Б. Теоретико-методологічні основи визначення емоційних станів у сучасній психології. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36358/3/94-Chapter%20Manuscript-5080-1-10-20210302.pdf>. (дата звернення: 28.12.24).
7. Примостка А.О. Аналіз теорій емоцій та їх використання для побудови математичних моделей діагностики емоційного стану людини / Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія». Випуск 5. 2017. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7535/1/14.pdf>. (дата звернення: 12.12.24).
8. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
9. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с.
10. Руденко Я.С. Інтуїтивні дії населення з зони де велись активні бойові дії щодо стабілізації свого психічного стану в перші тижні війни / Проблеми екстремальної та кризової психології 2024. № 1(7). С. 131–138. DOI: <https://doi.org/10.52363/dcpp-2024.1.10>.
11. The 11 th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development” (April 20–22, 2022) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2022. 440 p. URL: <https://surl.li/wekecn> (дата звернення: 12.12.24).

Rudenko Ya.S. THE PARTICULARITIES OF THE INFLUENCE OF EMOTIONAL STATES ON BEHAVIORAL STRATEGY IN CIVILIANS AND MILITARY PERSONNEL AT THE BEGINNING OF THE WAR

The article explores the peculiarities of human mental states in various crisis situations, including during combat. It states that this topic is insufficiently studied and requires further research.

The study involved 120 participants aged 25 to 50. All participants were divided into three general categories: civilian women, civilian men, and military personnel.

The data highlighted that behaviors such as being cautious, moving to a safe place, relying on others, doing nothing, and gathering supplies are typical for women. This strategy can be called «passive defense». It was observed by 72% of the respondents in the group we studied. Less common among women is behavior aimed at «active defense» (such as self-preparation, training during a crisis, setting up shelter through hard physical labor, joining the armed forces, arming oneself, and being ready to defend). Only 24% of the women in our study chose this approach.

The data from the category of civilian men showed that they also exhibited an increase in caution: 25% analyzed the situation and avoided mobilization, 22% worked on setting up shelter, 18% did nothing, 15% moved within the country, and 15% made food and money reserves, as well as prepared a first aid kit. Less common was donating or engaging in self-preparation, with 11% of the participants choosing this. 8% of the entire group of civilian men hoped for others or believed in the Armed Forces of Ukraine. Only 4% of the respondents took active steps to join the Armed Forces.

For the majority of military personnel – 80% of the entire study group – the strategy of «active defense» is characteristic. This includes joining the Armed Forces of Ukraine (32%), arming themselves with additional personal weapons and new equipment (10%), already being military personnel at the start of the war (8%), «doing nothing» (35%), self-preparation (5%), and so on. Additionally, it was established that only military personnel consider the direct fulfillment of their duties to protect the country and its population as «doing nothing».

Key words: emotion, psychoemotional state, negative mental state, crisis situation, war, combat operations, «active and passive defense», human actions, crisis situation, civilians, military personnel.